

Испитни каталог за државну матуру
у школској години 2010./2011.

ПОЛИТИКА И ПРИВРЕДА

Стручна радна група за израду испитних материјала из Политике и привреде:

mr. sc. Marija Rašan Križanac, voditeljica, Hotelijersko-turistička škola, Zagreb

mr. sc. Vedrana Baričević, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Gordana Zoretić, dipl. oec., Agencija za strukovno obrazovanje, Zagreb.

Садржај

Увод	5
1. Подручја испитивања	5
2. Образовни исходи	5
2.1. Политика	6
2.2. Привреда	7
3. Структура испита	9
4. Технички опис испита	10
4.1. Трајање испита.....	10
4.2. Изглед теста и начин решавања	10
4.3. Прибор	10
5. Опис бодовања	12
6. Примери задатака с детаљним појашњењем	12
6.1. Пример задатка алтернативног избора	12
6.2. Пример задатка вишеструког избора	12
6.3. Пример задатка допуњавања	13
6.4. Пример задатка кратког одговора	13
7. Припрема за испит	14
7.1. Препоруке наставницима.....	14
7.2. Препоруке ученицима	14

Увод

Политика и привреда је на државној матури изборни предмет.

Испитни каталог за државну матуру из Политике и привреде је темељни документ испита којим се јасно описује шта ће се и како испитивати на државној матури из овог предмета у школској години 2010./2011.

Испитни каталог садржи све потребне информације и детаљна објашњења о облику и садржају испита. Њиме се јасно одређује шта се од приступника очекује на испиту.

Испитни каталог усклађен је с одобреним Наставним планом и програмом¹ за Политику и привреду у гимназијама.

Испитни каталог садржи ова поглавља:

1. Подручја испитивања
2. Образовни исходи
3. Структура испита
4. Технички опис испита
5. Опис бодовања
6. Примери задатака с детаљним појашњењем
7. Припрема за испит.

У првом и другом поглављу читалац може наћи одговор на питање шта се испитује.

У првом су поглављу наведена подручја испитивања.

У другом је поглављу, кроз конкретне описе онога

¹ Гласник Министарства културе и просвете, број 1, Школске новине, Загреб, 1994.

шта приступник треба да зна, разуме и може да учини, објашњен начин на који ће се наведена знања и вештине проверавати.

Треће, четврто и пето поглавље одговарају на питање *како се испитује*, а у њима је објашњена структура и облик испита, врсте задатака те начин провођења и вредновања појединих задатака и испитних целина.

У шестом су поглављу примери задатака с детаљним објашњењем.

Седмо поглавље одговара на питање *како се припремити за испит*.

1. Подручја испитивања

Испитом из Политике и привреде проверава се достигнути ниво знања те компетенција приступника у овим подручјима:

- темељни појмови политике
- политички систем (структура и начин функционисања)
- политички систем РХ
- људска права и цивилно друштво
- темељни привредни појмови
- привредни системи
- предузетништво
- привредни развојни трендови.

2. Образовни исходи

У овом су поглављу за свако подручје испитивања одређени образовни исходи, односно конкретни описи онога што приступник мора да зна, разуме и може да учини како би постигао успех на испиту.

2.1. Политика

2.1.1. Темељни појмови политике

Приступник треба да зна, односно може:

- објаснити појам политике
- објаснити појам политичког деловања и навести примере (вредносне оријентације – темеље деловања)
- препознати и вредносно одредити типове политичког говора
- објаснити појам власти и моћи (харизматска, рационална, традиционална)
- препознати различите типове власти
- набројати политичка средства (војна, комуникацијска...)
- објаснити однос политичких циљева и средстава

2.1.2. Политички системи

Приступник треба да зна, односно може:

- објаснити појам политичког субјекта и навести примере (грађанин – појединац, политичка странка, политичка институција, држава, међународна заједница, невладине и владине организације...)
- препознати деловање политичких субјеката (циљеви и средства)
- разјаснити појам политичког система/поретка
- набројати и описати типове политичких система
- разјаснити појам политичке странке
- разјаснити разлику између коалиције и уније и навести пример
- навести основна идеолошка обележја типова политичких странака
- идентификовати позиције политичког деловања политичких странака

- описати у кратким цртама развој вишестраначког система у РХ
- приказати деловања политичких странака на темељу Устава РХ
- објаснити појам избора и референдума
- навести и описати изборна права
- објаснити појам бирачког тела
- описати поступке изборне агитације, лобирања и изборног рекламирања
- описати основне изборне системе
- описати изборни систем РХ.

2.1.3. Политички систем Републике Хрватске

Приступник треба да зна, односно може:

- протумачити појам државе (конститутивни елементи)
- навести важност уставних одредби за организовање државне власти РХ
- разјаснити појам државне суверености (Устав РХ – члан 2.)
- приказати у кратким цртама доношење и промене Устава РХ
- протумачити концепт организације хрватске државе (тродеоба власти)
- разликовати облике државног уређења (по начелу јединства и/или деобе власти; унитарна, федеративна, конфедеративна)
- разјаснити услове удруживања, отцепљења и раздруживања РХ с другим државама
- објаснити појам парламентаризма
- приказати у кратким цртама улогу Хрватског сабора као законодавног тела – парламента
- навести послове којима се описује делокруг рада

Хрватског сабора (процеси и процедуре, делокруг рада, клубови заступника, лобирање)

- разјаснити појам имунитета саборских заступника
- објаснити процес доношења политичких одлука, закона и других прописа у случајевима уобичајених и изванредних стања
- објаснити улогу пучког правобранитеља
- објаснити улогу председника РХ у организацији хрватске власти
- протумачити начин бирања председника и његову одговорност
- разјаснити појам имунитета председника РХ
- објаснити структуру Владе РХ
- објаснити улогу Владе у организацији хрватске власти
- протумачити начин бирања Владе и одговорност њених чланова
- разјаснити појам имунитета чланова Владе
- разјаснити однос института председника РХ и Владе
- разјаснити улогу (темељна обележја) судске власти (као коректива)
- набројати нивое/врсте/хијерархију судова у РХ (на нивоу препознавања)
- описати начин бирања судија који обављају судску власт
- протумачити појам имунитета судија
- описати значај Уставног суда у судској власти РХ
- описати појам локалне самоуправе и управе
- разјаснити могућности деловања локалне самоуправе и управе грађана у РХ.

2.1.4. Људска права и грађанско друштво

Приступник треба да зна, односно може:

- описати у кратким цртама развој слобода и права човека кроз историју и навести поједине документе којима су регулисана
- навести и описати слободе и права човека и грађанина у Уставу РХ
- интерпретирати однос политичког деловања и јавности
- описати појмове: толеранција, манипулација, аутоцензура и цензура.

2.2. Привреда

2.2.1. Темељни привредни појмови

Приступник треба да зна, односно може:

- одредити појам привреде/економије
- објаснити појам привредника
- објаснити појам макроекономије и микроекономије
- објаснити проблем оскудности и проблем избора због чега настаје економија/привреда
- објаснити теорију потреба (стварне, наметнуте) и мотивацијски ланац
- приказати на примеру однос ограничених могућности и неограничених људских жеља и потреба
- објаснити појам опортунитетног трошка и навести пример
- објаснити у чему се састоје темељни привредни проблеми *шта, како за кога радити/стварати производе*
- објаснити појам производних чиниоца.

2.2.2. Привредни системи

Приступник треба да зна, односно може:

- објаснити појам економске слободе и одговорности
- разликовати типове привредних система (обичајног, командног, тржишног, мешовитог) и начин доношења одговора на темељна привредна питања уз примере земаља с појединим привредним системом
- разликовати појмове: тржишта, понуде, потражње, конкуренције, профита, губитка
- разликовати тржишне функције
- објаснити и разликовати закон понуде и закон потражње
- описати утврђивање тржишне цене у условима савршене конкуренције те објаснити појам тржишне равнотеже
- описати у кратким цртама врсте конкуренције (потпуна – савршена, ограничена) и тржишне структуре (монопол – монопсон, дуопол – дуопсон, олигопол – олигопсон)
- разјаснити појам потпуне тржишне слободе – идеју *laissez faire*
- објаснити теорију невидљиве руке
- навести недостатке примене теорије невидљиве руке у пракси (последнице светске економске кризе)
- објаснити потребу државног интервенционизма у привреди
- одредити појам економије потражње – кејнезијанска економија
- одредити појам економије понуде – монетаристичка теорија
- разликовати одговорности модерне државе (подстицање општих добара – брига о јавним

добрима уз максималну делотворност, поштене конкуренције, бригу о екстерналијама; осигурање једнакости – расподела дохотка и сигурност за све особе уз одговарајући систем опорезивања; подстицање макроекономског раста и стабилности)

- препознати начин мерења привредне успешности – макро ниво – бруто национални производ; микро ниво – доходак/становнику
- објаснити појам животног стандарда
- одредити појам капитала и новца
- препознати појавне облике капитала (материјални, нематеријални, новчани облик)
- објаснити процес улагања новца и поврата вредности од улагања (на примеру објаснити новчани претворбени круг)
- објаснити појам кредитирања
- објаснити појам банке и улогу централне банке у банкарском систему
- објаснити појам трговачког друштва, описати у кратким цртама врсте друштва особа и друштва капитала (према нашем закону)
- објаснити појам берзе
- разликовати деоницу и обвезницу
- описати у кратким цртама интерес улагања у деонице.

2.2.3. Предузетништво

Приступник треба да зна, односно може:

- објаснити појам предузетништва, предузетничког потхвата и његових елемената (идеје, иницијативе, инпута)
- разликовати инвенцију (идеју) и иновацију
- објаснити појам предузетника и његове главне особине (људске, стручне), сврху и циљ његове

предузетничке активности (очекивање добити од улагања уз свесно прихватање могућег ризика који тај посао може донети)

- описати у кратким цртама како предузетнички интерес придонosi општем добру и из тога извести везу подстицања предузетништва и привредног развоја
- описати улагање у предузетнички подухват – пословну организацију и привредни циклус (уочавање потребе; производња, расподела, размена, потрошња)
- описати менаџера и његову улогу у пословној организацији (менаџерске вештине: техничке, социјалне, стратешке; менаџерске нивое: нижи, средњи, топ)
- разликовати предузетника и менаџера
- интерпретирати потребу управљања пројектно-производним циклусом (уз то објаснити појмове: билансирање, планирање)
- описати у кратким цртама важност и потребу маркетиншке оријентације у пословању
- објаснити појам маркетинга
- објаснити појам маркетиншки сплет (4П – производ, цена, пласман, промоција).

2.2.4. Привредни развојни трендови

Приступник треба да зна, односно може:

- описати друштвено-политички развој Хрватске од 19. века до данас с нагласком на привредне услове (капитализам – доминантно приватно власништво појединца; социјализам – доминантно друштвено власништво; транзиционо раздобље према капитализму – доминантно приватно власништво)

- извести закључак о развојним могућностима хрватске привреде у европским и светским размерима

- објаснити природу привредних светских трендова (глобализација, информација, комбинација, рекомбинација – иновација)

- интерпретирати развој Европске уније.

3. Структура испита

Испит је временски јединствена целина, а подељен је према врстама задатака.

У тесту је укупно 60 задатка.

Делови појединих подручја испитивања у испиту приказани су у табlici 1.

Таблица 1. Делови подручја испитивања

ПОДРУЧЈЕ ИСПИТИВАЊА	Приближни бодовни удео	Број задатака
Темељни појмови политике	10%	6
Политички систем (структура и начин функционисања)	20%	12
Политички систем РХ	25%	15
Људска права и цивилно друштво	5%	3
Темељни појмови привреде	7%	4
Привредни системи	20%	12
Предузетништво	8%	5
Привредни развојни трендови	5%	3
Укупно	100%	60

Прва испитна целина састављена је од задатака затвореног типа. Структура прве испитне целине приказана је у табlici 2.

Таблица 2. Структура прве испитне целине

Задаци алтернативног избора	10
Задаци вишеструког избора	15

Друга испитна целина састављена је од задатака отвореног типа.

Структура друге испитне целине приказана је у табlici 3.

Таблица 3. Структура друге испитне целине према врстама задатака

Задаци допуњавања	15
Задаци кратког одговора	20

4. Технички опис испита

4.1. Трајање испита

Испит из Политике и привреде је писани и траје укупно **90 минута** без паузе.

Временик провођења биће објављен у *Водичу кроз државну матуру* те на мрежним страницама *Националног центра за вањско вредновање образовања* (www.ncvvo.hr).

4.2. Изглед теста и начин решавања

Приступници добивају коверту у којој је испитна књижица, лист за концепт и лист за одговоре.

Од приступника се очекује да пажљиво прочитају упутства која ће следити током решавања теста.

Додатно, уз сваку врсту задатака приложено је

упутство за решавање. Читање ових упутстава је битно јер је у њима назначен и начин обележавања тачних одговора.

Задатке затвореног типа (алтернативног и вишеструког избора) приступници решавају означавањем слова тачног одговора међу понуђенима. Слова тачних одговора означавају се знаком X. Уколико приступник значи више од траженог броја одговора за поједини задатак, тај ће се задатак бодовати с 0 (нула) бодова без обзира на то што је међу означеним и тачан одговор.

Задатке отвореног типа (допуњавања и кратких одговора) приступници решавају уписивањем тачног одговора на предвиђено место назначено у упутству за решавање.

4.3. Прибор

Током писања испита из Политике и привреде допуштено је користити хемијску оловку плаве или црне боје.

5. Опис бодовања

Укупан број бодова је 60.

Опис бодовања за сваку врсту задатака приказан је у табелици 4.

Таблица 4. Опис бодовања према врсти задатка

Задатак алтернативног избора	1 бод – тачан одговор 0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора
Задатак вишеструког избора	1 бод – тачан одговор 0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора
Задатак допуњавања	1 бод – тачан одговор 0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора
Задатак кратког одговора	1 бод – тачан одговор 0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора

Највећи број бодова које приступници могу остварити према испитним целинама с обзиром на број и врсту задатака у појединој целини приказан је у таблицама 5. и 6.

Таблица 5. Опис вредновања прве испитне целине

Задаци алтернативног избора	10
Задаци вишеструког избора	15

Таблица 6. Опис вредновања друге испитне целине

Задаци допуњавања	15
Задаци кратких одговора	20

6. Примери задатака с детаљним појашњењем

У овом су поглављу примери задатака. Уз сваки пример задатка понуђен је опис те врсте задатка, образовни исход који се тим конкретним задатком испитује, тачан одговор те начин бодовања.

6.1. Пример задатка алтернативног избора

Задатак алтернативног избора састоји се од **упутства** (у коме је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тог типа у низу) и **тврдње**

за коју приступник треба одредити да ли је тачна или не.

У следећем задатку за сваку тврдњу одредите да ли је тачна (Т) или нетачна (Н). Одговор обележите знаком Х и обавезно га препишите на лист за одговоре.

Трговачко друштво је правна особа која за своје обавезе одговара својом имовином.

Т Н

ТАЧАН ОДГОВОР: Т

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: објаснити појам трговачког друштва, описати у кратким цртама врсте друштва особа и друштва капитала (према нашем закону)

БОДОВАЊЕ:

1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор или уколико су означена оба одговора

6.2. Пример задатка вишеструког избора

Задатак вишеструког избора састоји се од **упутства** (у коме је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тог типа у низу), **основе** (у којој је постављен задатак) те **три понуђена**

одговора од којих је један тачан.

У следећем задатку између три понуђена треба да одаберете један одговор. Одговор обележите знаком X и обавезно га препишите на лист за одговоре.

У телевизијској емисији један говорник тумачи који би требали бити темељни принципи у друштву. Његов саговорник износи свој став и објашњава с чим се не слаже. Чувши критику на рачун својих идеја, говорник проглашава свог саговорника за непријатеља режима.

О каквом је типу политичког говора реч?

- A.** о експресивном политичком говору
- B.** о тоталитарном политичком говору
- Ц.** о ексклузивном политичком говору

ТАЧАН ОДГОВОР: B

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: препознати и вредносно одредити типове политичког говора

БОДОВАЊЕ:

1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор или уколико је означено више одговора

6.3. Пример задатка допуњавања

У задатку допуњавања приступник треба да доврши задану реченицу уписивањем појма који недостаје на предвиђено место. У придруженом упутству назначен је начин решавања задатка.

У следећем задатку допуните реченицу уписивањем појма који недостаје. Одговор упишите на предвиђено место у испитној књижици. Не попуњавајте простор за бодовање.

Носитељ законодавне, извршне и судске власти у апсолутној монархији је _____.

ТАЧАН ОДГОВОР: монарх

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: препознати различите типове власти

БОДОВАЊЕ:

1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора

6.4. Пример задатка кратког одговора

Задатак кратког одговора састоји се од **упутства** (у коме је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тог типа у низу) и **основе** (најчешће питања) у којој је задано шта приступник треба да одговори.

У следећем задатку треба да одговорите кратким одговором (речју или једноставном реченицом). Одговор упишите на предвиђено место у испитној књижици. Не попуњавајте простор за бодовање.

Наведите два важна догађаја у међународним политичким односима који су претходили успостављању вишестраначког система у Републици Хрватској 1990.

ТАЧАН ОДГОВОР: распад СССР-а и рушење Берлинског зида

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: описати у кратким цртама развој вишестраначког система у РХ

БОДОВАЊЕ:

1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор или изостанак одговора

7. Припрема за испит

7.1. Препоруке наставницима

Свесни чињенице да се наставни предмет Политика и привреда у гимназијама реализује у изузетно малој сатници (32 наставна часа годишње), упућујемо наставнике на максималну употребу свих могућих извора учења и подучавања те примену различитих наставних метода:

- интердисциплинарног планирања наставе и повезивања наставних садржаја из сродних предмета
- укључивања ученика у живот заједнице на начин да освесте могућности властитог утицаја на своју друштвену средину
- омогућавања ученицима (ако је икако могуће) учење на релевантним местима изван школе, нпр. посете политичким и привредним институцијама, разговори с представницима истих и сл.
- развијања критичког односа код ученика према стварности на начин да се од њих тражи давање аргументоване критике и промишљања привредне и политичке стварности
- подстицања ученика да самостално истражују и своја стајалишта изражавају у различитим пројектима и писаним приказима стварних збивања те да их проверавају кроз облике сарадничког учења у разреду и изван њега
- развијања код ученика могућности и жеље за самосталним учењем, посебно кад је реч о памћењу чињеница које су потребне за релевантно просуђивање политичке и привредне стварности.

7.2. Препоруке ученицима

Садржаји наставног предмета Политика и привреда требали би пружити боље разумевање везе сфере политике и сфере привреде у некој заједници. Како би се то постигло, важно је овај наставни предмет

проучавати шире од самог памћења темељних појмова.

То би значило:

- повезивати га са садржајима осталих сродних предмета (Историја, Филозофија, Социологија, Психологија, Етика, Веронаука и сл.)
- пратити политичка и економска збивања у друштвеној заједници кроз медије и моћи препознати ширину и дубину њихових утицаја
- на темељу уочених чињеница политичког и привредног живота критички промишљати о стварности и тражити креативна решења за њено побољшање
- темељне појмове из предмета Политика и привреда разумети како би се лакше активно укључило у савремени политички и привредни живот
- освестити чињеницу да у условима свеопште и глобалне повезаности утицај појединца нема граница (лична одговорност и свест о важности појединачних одлука).

Попис образовних исхода за свако подручје испитивања приступницима може служити као листа за проверу усвојеног знања.

Додатно, успех на испиту условљава и добра упознатост с начином испитивања.

Приступницима се стога саветује:

- проучавање описа испитних целина те примера задатака
- решавање огледног примера теста.

Обавезна литература:

1. Устав Републике Хрватске
2. Ђуро Бенић: *Политика и господарство*, уџбеник за гимназије, Школска књига, Загреб
3. Ненад Фануко: *Политика и господарство*, уџбеник за четврти разред гимназије, Профил, Загреб

A group of four young people (two men and two women) are shown from the chest up, cheering enthusiastically with their arms raised. They are all smiling broadly and looking towards the camera. The background is bright and slightly out of focus, suggesting an indoor setting like a gym or a school event. The overall mood is one of joy and excitement.

Додатна литература:

1. Изборни закон Републике Хрватске

www.vlada.hr

www.sabor.hr

2. Eckard Jesse: Типологија савремених политичких сустава, Пан Либер, Осијек – Загреб – Сплит, 1999.

www.izbori.hr

